

a jövő évre is kiadatni, s engem e részben mindazon kedvezményekben részesíteni, mellyekben a megkülömböztetett Szabadjegyesek birnak. Teljes tisztelettel maradván egyébként

Méltóságod

alázatos szolgája
Egressy Gábor.

Pest. Márcz. 26. 1861.

(Irattári jegye: 659/1860—I.)

Közli: REXA DEZSŐ.

BAJZA JÓZSEF VÉGRENDELETE.

Tisztelt barátom, Dr. Gárdonyi Albert, Budapest főlevéltárosa, volt szívés felhívni figyelmemet, hogy Bajza végrendelete a fővárosi levéltár birtokában van. Az ő szívességéből és engedélyével közlöm a végrendeletet, mely reszkető írással írva ekképen hangzik:

Végrendelet.

Alól írott ép és józan elmével Családom jövőndő sorsát fontolóra véven (sic!) lehető halálom esetére végrendeletképen ki nyilatkoztatom mi szerint T. Heves megyebeli Gyöngyös-Oroszi (sic!) fekvő birtokomat valamint bár hol létezhető minden jogaimat s activ követelésemet nem különben összes ingóságaimat szeretett nőm született Csajági Juliána asszonynak hagyományozom a képen hogy azok felett korlátlan hatalommal rendelkezhetvén két gyermekeinket ebből nevelje s mint különben is gyermekeit forrón szerető anya jövőjükről gondoskodjék.

Melly rendelkezésemet egész terjedelmében saját kezüleg írva aláírva s megpecsételve kiadtam.

Költ Pesten april hó 31-dikén (sic!) 1851

Bajza József

(Pecsét a Bajza-család címerével)

A nagyalakú, ívpapir alján hivatalos német rávezetés. hogy a végrendeletet 7873 szám alatt 1858 máj. 21-én az özvegy valamint Pázmán Sándor és Dezsy Lajos tanúk előtt kihirdették.

Közli: SZÜCSI JÓZSEF.

AZ ATTILA-MONDA EGY ÉRDEKES FELDOLGOZÁSA A XVIII. SZÁZADBÓL.

Amint az IK. 1917. 154—156. lapjain olvassuk, a hún mondákkal költőink 1850 előtt alig törődtek. A tanulmány szerzője, Grexa Gyula, 1850-ig mindössze hat művet említ s hozzáfűzi, hogy 1850 előtt Attila-kultuszról beszélni nem igen lehet. Valóban így áll a dolog, de Grexa adalékait könnyű szaporítani, az említett hat költői művön kívül még héttel egészen 1850-ig. Ezek:

1. Farkas András: *A zsidó és magyar nemzetről*, 1538.
2. Valkai András: *A magyar királyoknak eredetéről*, 1576.

3. Gosárvári Mátyás: *A magyarok első kijöveteléről*, 1579.
4. Dési András: *Mojzes és Józsué*, 1550.
5. Liszti László: *Magyar királyok*, 1653.
6. Kazy Ferenc *Hunnias* (latin nyelvű) 1731.
7. Adányi András: *Fasti* . . I. 1742.
8. Berzsenyi Dániel a Nemzeti Színházat olyan darabbal akarja megnyitni, amelyben a magyar viseletek vannak feltüntetve Attilától kezdve.
9. Vörösmarty M.: *Tündérvölgy*, 1827.

Az előbbieken kívül van még egy 15. monda is, egy magyar vers a XVIII. század végéről, amelynek anyaga egészen Attila története; nemcsak említések vannak róla, mint az előbbiek jó részében, hanem az ő egész élettörténete el van benne mondva addig, míg Dombegyházán el nem földelik koporsóját. A vers címe ez: *A Magyaroknak Scithiából való kijövetelük megtelepedésük, cselekedetük sok nemű magyar versekben foglalkoztatott ily rendel.*

Az ismeretlen szerzőjű vers nyomtatásban nem jelent meg, kéziratban maradt fenn; az a vegyes tartalmú kézirat őrizte meg, amely *Gyűjteményes vetemény* címmel régebben Györffy István birtokában volt — jelenleg a sárospataki Főiskolai Könyvtár tulajdona. Az irodalomtörténet tehát eddig nem vehetett róla tudomást, de az Attila-kutatók figyelmét talán egyébként is elkerülte volna, mert címében nem szerepel sem Attila, sem a hún nép, s a húnokról mint magyarokról beszél; valamint a XIII. századi krónikás, Kézai, a húnok vándorlását a magyarok (első) kijöveteként említi.

A csak tárgyja miatt érdekes hosszú vers (24 lap 8-r. alakban) főhőse Attila, az ő tetteit beszéli el, 10 részben, s az „eposz-t” egy hexameteres *Előjáróbeszéd* előzi meg. Ebben elmondja, hogy most új tárgyról fog írni, nem megúnt dolgokról s új formában. Az egyes részek tartalma a következő:

- I. A húnok Scithiából Dáciába, majd Pannoniába érkeznek. (Párosrímű tizenkettősök.)
- II. Attila csatája Theodosiussal. (Zrinyi strófák.)
- III. Attila harca Valentinianussal. (Adonisi sorokban.)
- IV. Attila dolgairól Aquilea alatt. (Sapphói versszakok.)
- V. Attila ravennai tettei. (Páros rímű tizenkettősök.)
- VI. Attila tettei Mediolanumban. (Párosrímű tizenkettősökben.)
- VII. Attila Páduában. (Leoninusok.)
- VIII. Attila Modenában. (Leoninusok.)
- IX. Római dolgok, Attila lakodalma és halála. (Leoninusok. — Attila feleségét Hildegundának nevezi.)
- X. A hún birodalom felbomlása. (Vegyes versformákban. Végül latin nyelvű distichonokban.)

A változó versformákon kívül ízléstelenné teszi a verset a belesűrített sok anachronizmus (a hún kevélyen pipázva ül a lován, „galoppoz”, regimentet alkot) és olesó szellemeskedés (píza pennának mondja az író a tollát; Attila fiai: Illák, Dengisits, Irnak, Madár és Csaba kakukkfűk csak stb.) Ez Blumauer-Szalkay stílusát juttatja eszünkbe. Viszont az, hogy mellette Gyöngyösi Jánosnak a versei vannak, s leoninusok is vannak a versformák közt bő számmal, azt a gondolatot adja, hogy Gyöngyösi lehet

a vers szerzője. A kifejezések egyezése is erre mutat. A 19. lapon egy helyen így ír:

A vad muzsa morog, sir, szeme könyve csorog.

E sor Gyöngyösi Jánosnak a *Kémény seprő epítáphioma* c. versében is előfordul:

Hét napokig nyomorog, sir, szeme könyve csorog.

A versformák példái is megtalálhatók nála.¹ (*Fohászok* 311. l. *Kémény S.* 241. l. *Bánfi Györgye* 272. l.)

GULYÁS JÓZSEF

A JÁRTOS KÖLTES VŐ-LEGÉNY.

Az IK. 1929. évi első füzetében a *Kérők* mintájául Bartsai Lászlónak az Erdélyi Játékos Gyűjteményben 1793-ban megjelent s Kisfaludy pesti katonáskodása idején itt is bemutatott *A jártos költés vő-legény* c. fordítását jelöltem meg és arra is rámutattam, hogy ennek eredetije nem Dyk *Der verschriebene Bräutigam*-ja, mint egykorú ismertetés alapján addig hitték, hanem valószínűleg Weickard Marianna Zsófiának *Der gereiste Bräutigam*-ja. E gyanításom azóta teljes mértékben igazolódott. A német vígjáték egy példánya megvan a bécsi nemzeti könyvtár külön színházi gyűjteményében Dr. 141. XV. 3. sz. a. Jahn bécsi könyvkereskedőtől kész nyomtatványokból összeállított *Theatralische Sammlung* XV. kötetének 3. darabja; úgy látszik, a bécsi kiadó közös címlapot nyomtatott csak újonan a kötetek elé. E közös címlap szövege: *Theatralische Sammlung*. 1. Die Sonnen-Jungfrau, 2. Das Kind der Liebe, 3. Der gereiste Bräutigam. Fünftehnter Band. Wien, verlegt u. zu finden bei Johann Joseph Jahn, im Gudelhofe Nr. 534. 1791. Magának a Weickard-féle névtelenül megjelent darabnak címirata: *Der gereiste Bräutigam. Ein Lustspiel in einem Aufzuge. Frankfurt am Mayn, 1791.* De megvan magának e vígjátéknak egy példánya a Széchenyi-könyvtárban is, a kéziratban őrzött szomolnoki színházi könyvtár rendezetlen anyagában.¹

Bartsai valóban ezt a darabot is szokott módján, mondatról mondatra fordította, az összes német neveket és vonatkozásokat magyarosítván; itt-ott egy-egy tréfás szólást szűrt be.

A szereplő személyek:

Der gereiste Bräutigam.

BARON FORSTHEIM
HENRIETTE, seine Tochter
KAROLINE, Forstheims Nichte
HAUPTMANN VON AHLDFORF
MAJOR VON BUCHAU
BARON HOHENTHAL
HEINRICH, Hohenthals Bedienter
JOHANN, Bedienter bey Forstheim

A jártos költés vő-legény.

BÁRÓ MEZÖDI
HENRIETTE, ennek Léánya
KAROLINA, B. Mezödi Húga
ÓFALVI, egy Kapitány
MÁJOR KÖNYVES
BÁRÓ MÉLYVÖLGY
HENRIK, ennek szolgája
JANTSI, Mezödi Legénye.

¹ A leoninusok s az egyező versformák nem elég erős érvek Gyöngyösi szerzősége mellett, az azonos fél-pentameter meg legalább is annyira szól ellene, mint mellette. Szerk.